

РАДЯНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ—НА РІВЕНЬ ЗАВДАНЬ ПОБУДОВИ БЕЗКЛАСОВОГО СОЦІАЛІСТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА¹

Товариші! Українська радянська література зараз росте, зміцнює свої зв'язки з братерською російською літературою, з літературою всіх народів СРСР. Наша українська література зараз на великому піднесенні. Це, звичайно, не значить, що ми вже досягли потрібних нам висот. Це свідчить лише про те, що ми розвинули сили, рушили вперед шляхом цього піднесення. Це значить, що у нас є всі дані для того, щоб це піднесення йшло і далі, і відзначитися воно повинно відповідними творами наших радянських письменників.

Нашій українській літературі є про що згадати, є що підсумувати на цьому з'їзді. На цьому з'їзді слід згадати те становище, в якому була радянська література на Україні ще кілька років тому. Я маю на увазі той великий вплив, що його на літературному фронті мали націоналісти. Протягом багатьох років націоналістичні елементи, не даючи, власне кажучи, ніякої якісної продукції, прагнули своїм впливом, своїми іменами дезорганізувати нашу літературу; вони намагалися скерувати її на інший шлях, не на той, на який закликала партія. Вони намагалися скерувати літературу проти пролетарської революції, проти соціалістичного будівництва. Вони намагалися дискредитувати тих письменників, що боролися з ними, що виступали за справжньо-пролетарський шлях української літератури—за соціалістичний її зміст. Націоналістичні елементи намагалися взяти монополію на звання справжнього письменника. Дійсними письменниками вони вважали лише себе, а тих, хто проводив партійну лінію в літературі, вони всебічно ганьбили та цькували. Деякий час, декому навіть так і здавалося, що у нас справжні письменники—це ті, хто в свій час боровся проти партії, хто входив до „Вапліте“.

¹ Промова на першому Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

Розгром націоналістів на Україні та націоналістичних елементів в КП(б)У очистив атмосферу і на літературному фронті. Розвіявся той туман, яким націоналістичні елементи оточили декого з письменників, тих, хто вагався, а таких було не мало. Розвіявся туман, яким оточили вони тих, хто не міг сразу звільнитися від націоналістичного впливу „Вапліте“, яка хоч давно вмерла, але зловоння від неї, можна сказати, не зникло ще до цього часу.

Розгром націоналістичних елементів різко диференціював лави письменників, руба поставив питання перед ними — куди йти, що писати? Чи то піти шляхом, на який кличе їх наша комуністична партія, в лави активних борців за соціалістичне будівництво, за радянську Україну, будувати українську формою, соціалістичну змістом культуру, чи то плентатись у хвості націоналістичних проводирів, як Хвильовий, Вишня та інші.

Переважна більшість наших українських письменників, не вагаючись, пішла за партією, стала на шлях активної боротьби за соціалістичне будівництво. Розвіявся „ореол“ Хвильового та йому подібних. Партія викрила їх справжній націоналістичний зміст, показала їх голенькими, такими, якими вони були насправді — націоналістами, шкідниками, інтервенціоністами, що всю свою творчість скеровували не на зміцнення радянської України, а навпаки — на зрив нашого соціалістичного будівництва, на підготовку інтервенції.

Після розгрому націоналістів став ясний дійсний, прихований зміст роботи націоналістичних елементів на літературному фронті. Розгром націоналістичних елементів і на літературному фронті спричинився до справжнього згуртування лав радянських письменників навколо партії, в боротьбі за лінію партії, за дійсну пролетарську літературу, став великою підмогою для виховання нових молодих кадрів пролетарських письменників.

У наслідок розгрому націоналістичних елементів маємо новий величезний підйом української радянської літератури. Створені надзвичайно сприятливі умови для нового могутнього її піднесення. Ми маємо великий зріст нових кадрів письменників, виявлення нових талантів, які вже зараз і в недалекому майбутньому обіцяють дати нашій країні такі твори, яких ніколи не давали і ніколи не змогли б дати ті, хто вів контрреволюційну роботу і, користуючись званням радянського письменника, намагався підривати наш літературний фронт.

Наш Радянський Союз, наша радянська Україна — невід'ємна складова його частина, зокрема, зараз на великому економічному та культурному піднесенні. Під керівництвом нашої більшовицької партії, нашого великого вождя тов. Сталіна росте наше соціалістичне господарство, ростуть люди, як то кажуть, не днями, а годинами. Виросли велетні заводи. Збу-

дована нова техніка, перебудовані старі підприємства. Радянський Союз, його робітничий клас здійснюють гасло т. Сталіна про доповнення пафоса будівництва пафосом освоєння. Наш робітничий клас має уже значні досягнення в здійсненні цього завдання.

Ми з вами, товариші, на кожному кроці бачимо, як разом з будівництвом нашої промисловості, наших велетнів, побудовою нової техніки, її опануванням росте і новий робітник, новий пролетар, який зараз уже не є той пролетар, яким він був за капіталізму. Це вже не той, кого ми розуміли і розуміємо під словом пролетар. Це вже зовсім інша людина. Тепер він господар своєї країни, своїх підприємств, своїх велетнів заводів, своєї нової техніки. Він творець і організатор нового соціалістичного життя. Нашого робітника тепер уже не можна впізнати. Тепер це вже інша людина. Він іде сміливо вперед шляхом будівництва і творчості, великої перебудови всього нашого суспільного життя, свого власного життя, зокрема. Це, товариші, величезні зміни, які день за днем складаються в нашій вітчизні.

Ще більші зміни, ще більші соціальні злами відбуваються у нас на селі. Тут справа вирішується про десятки мільйонів людей, вирішується справа про основну масу людей нашої країни і не тільки нашої радянської України, а й всього Радянського Союзу.

Колгоспи, крок за кроком, перетворюють старе з одноосібним господарством, з одноосібним побутом село — на село нове, соціалістичне. Перетворюються і люди. Мільйони колгоспників під проводом партії, на чолі з кращими ударниками вперто і самовіддано ведуть боротьбу за нове культурне заможне життя, за будівництво соціалізму. До цього зараз стали мільйонні лави наших колгоспників. Наша країна місяць за місяцем, рік за роком змінюється, іде вгору, а разом з нею ростуть і люди, наші робітники і колгоспники.

Минулий рік на Україні був роком величезних перемог у соціалістичному будівництві, особливо на селі. Цей рік у нас більш складний, перед нами більші труднощі, що утворені засушливою весною цього року. Але, товариші, і цього року в більш складних умовах ми повинні досягти нових перемог у сільському господарстві, у зміцненні наших колгоспів, у боротьбі за заможне життя колгоспника. Для цього, не зважаючи на труднощі, у нас є всі можливості. Здійснити це залежить тільки від нас самих, від нашої роботи, від нашого керівництва.

Наша країна піднялась і піднімається далі і в економічному відношенні, і в культурному. Будувати соціалізм, це значить і будувати нову людину, це значить змінювати психологію мільйонів і мільйонів людей і міста, і особливо села. Треба сказати, що не всі наші письменники добре розуміють

ті події, що відбуваються в нашій країні, а тут, мені здається, особливо складне і важке завдання стоїть перед вами, нашими радянськими письменниками.

Ваше завдання не тільки відбити нашу велику роботу, велике будівництво і техніку, і нову людину в художній літературі. Вашим завданням є своїми творами вести мільйони людей уперед, допомагати партії у важкій роботі по соціалістичному перевихованню людини. Не тільки відбивати в літературі те, що є, чого ми досягли, дати, так би мовити, фотографію, — цього замало. Треба, щоб наша література показала мільйонам своїх читачів значення того, що ми створили в нашій країні, того, що творимо, того, що будуємо, дала такі твори, що живим своїм показом виховували б маси, організували б їх на боротьбу за нові перемоги соціалізму.

Одним із завдань літератури, мені здається, є показати масам наше майбутнє, відкрити завісу перед тим, що буде далі. Ми, скажімо, хочемо знати, яким буде наш Радянський Союз, наша країна через десять років. Десять років за старими масштабами, масштабами капіталістичних країн — це невеличкий термін, а в наших умовах — це ціла епоха, за якою можуть наступити такі зміни, які ми зараз не завжди уявляємо собі в достатній мірі, а нас цікавить, що буде через деякий час, якими станемо всі ми, якою стане наша країна.

Хто ж, як не письменник своїм творчим оком може через усі роки розгледіти те, чим ми будемо через 5—10 років, Товариші, такий показ має величезне значення. Добре талановито показана революційна перспектива — вона захоплює маси, ще вище підносить їх ентузіазм у боротьбі за своє майбутнє саме тим, що це майбутнє перед нами яскраво в живому образі показано. Тут роль письменника виняткова. Живим художнім твором, що малює це наше багате майбутнє кожному робітникові, колгоспникові — він робить велику революційну справу, відіграє велетенську організуючу роль в новому піднесенні активності мас до боротьби за це майбутнє, а наше майбутнє — це комунізм. Досить вам пригадати слова Володимира Ільїча про план електрифікації. Він тоді казав, що як би ми могли дати такий захоплюючий план нашого будівництва, показати цей перспективний план перед масами, ми змогли б підняти мільйони на нову боротьбу, піднести такий ентузіазм, який ми собі і уявити не можемо. Ви знаєте, що перший п'ятирічний план нашого соціалістичного будівництва був таким планом, про який казав Ленін, планом, який викликав надзвичайний, нечуваний ентузіазм.

Наше громадське життя, наше господарство, побут змінюються кожний день. Які зміни у нас, що у нас буде, куди ми прагнемо по цьому соціалістичному шляху і що у нас буде через деякий час — це хвилює, це цікавить кожного робітника та колгоспника. Ми з вами знаємо, що ми прямуємо до

комунізму, де не буде експлоатації людини людиною, де не буде класів, але як буде виглядати це в житті — не всі собі уявляють. Отож завдання письменників це наше майбутнє в живій, художній, приступній масам формі — подати.

Не зважаючи на великі досягнення, які має наша література по всьому Радянському Союзу, і зокрема у нас на радянській Україні, не зважаючи на цей розквіт літератури, на зростання нових кадрів, ми, товариші, повинні сказати, що ми ще не на рівні тих завдань, які перед нами стоять. Про це цілком правильно говорилось на вашому з'їзді. Нам, товариші потрібні такі художні твори, які б ми з вами з насолодою читали б і через 2-3 роки, я вже не кажу про більший час. Більша ж кількість художніх творів у нас ще така, що тільки раз од сили прочитаєш і більше читати не охота (*сміх*). Через 2 роки вже ніхто цієї книжки до рук не візьме. Нам, товариші, потрібні такі художні твори, які можна було б читати, захоплюючись ними. Кожен рік нашого життя уносить нас далеко вперед.

Минув рік — один, другий, оглядаєшся назад і от те життя, те, що ми робили два роки тому, здається якимсь далеким і зовсім неподібним до того, що ми робимо зараз. Багатьох творів звичайно не читають не тому, що вони відбивають учорашній, чи позавчорашній день нашого життя, а тому, що вони не відбивають його, тому, що художня якість їх низька. Таких творів, які б дійсно дали художнє оформлення всього нашого життя, нашого будівництва, які були б віхами, пам'ятниками, з яких покоління, наші діти могли б учитись і вивчати ту епоху, в яку ми жили, у нас ще не багато. Вони є, і не погані твори в нас є, але їх ще не багато, не стільки нам потрібно. Наше життя багатогранне, багатостороннє. Треба, щоб наша література з усіх боків це життя відбивала, давала б художнє оформлення цього життя.

Увесь час перед вами, товариші письменники, повинен неухильно бути читач. Наш читач, людина нашої країни, робітник, колгоспник росте так швидко, що він переростає багатьох з наших письменників. Вимоги до художнього твору, до якості твору, до громадського значення цього твору ростуть страшенно швидко, а наші письменники не завжди це собі уявляють і не завжди з ними рахуються. І от з цього погляду, товариші, дозвольте ще раз сказати про учбу наших письменників, наших молодих кадрів. Особливо всі вже знають і на кожному кроці повторюють, що треба вчитись, але далеко не всі в своєму власному житті справді вчаться. Не всі досить розуміють, що без того, щоб уперто вчитись, не можна нічого толково і дійсно прекрасно написати. З одною талановитістю, навіть як вона і є у письменника, а тут, на цьому ґрунті, у нас, як ви знаєте часто бувають непорозуміння (*сміх, оплески*), з одною талановитістю нічого не вдієш. Для того,

щоб написати твір дійсно великої значимості, щоб написати твір навіть просто примітивний, треба за душею мати деякий капітал, як кажуть, деякий фундамент, треба чогось самому навчитися. Особливо зараз, враховуючи стан нашої країни, наш поступ уперед і оволодіння культурою мільйонами робітників та колгоспників, ми повинні поставити величезні вимоги до наших письменників, рішучі вимоги підвищення їх політичного і загального рівня. Для того, щоб писати, треба не тільки підвищувати свій політичний і загальний теоретичний рівень, а треба добре знати історію, техніку, уявляти справу організаційних питань, треба добре знати все наше життя. Без цього, товариші, нічого путнього ніколи не напишете.

Отже виходить, що одною талановитістю не візьмеш, треба, щоб кожний письменник, талановитий письменник особливо, працював і серйозно працював над собою.

Немає нічого гіршого, як у нас іноді буває — напише товариш один більш менш підходящий твір, його розхвалять, піднесуть до небес. Це йому кружить голову, він після цього над собою не працює і, звичайно, нічого більше цінного дати не може. На жаль, у нас так часто буває. Для того, щоб писати, і добре писати, треба мати гострий політичний зір, гостре політичне око, щоб глибоко дивитися, уважно придивлятися до життя, розуміти його, розуміти процеси, за якими розвивається це життя, за якими росте й розвивається наша країна. Кожний з нас, партійних діячів, з власного досвіду знає, що для того, щоб щонебудь путньо сказати на яку завгодно тему, от прикладом, по тій же самій збиральній кампанії, за яку ми зараз кріпко боремося, щоб про збиральну кампанію що сказати, треба набрати багажу, треба знати разів в десять більше, ніж те, що ти збираєшся сказати, треба, щоб у тебе був запас хорошого, продуманого матеріалу. Отже, для того, щоб написати художній твір, треба матеріалу мобілізувати багато більше, ніж навіть для доповіді ораторові. Не треба весь матеріал, що в тебе є, спихати в твір, як це часто роблять, — чому, мовляв, продавати добру (*сміх, оплески*). З цього великого багажу і матеріалу треба взяти може десяту частину, або ще менше.

Матеріалу можна набрати багато, а для твору пригодиться може лише один процент. Щоб написати добрий твір, треба попрацювати. Не тільки набрати матеріалу, а й перевірити його, добре опрацювати, продумати, попрацювати серйозно над формою, в якій його подати. Цього більшість наших письменників, на жаль, не робить, поспішають — аби скоріше написати.

Ще обов'язково дещо про критику. Критика відіграє надзвичайно важливе значення. Це, товариші, єдиний метод виховання письменника, особливо молодого. Іншого методу

немає. Критика — це головне знаряддя в руках партії для підвищення кваліфікації письменницьких кадрів, для їх політичного та художнього виховання. Коли письменник помилився, йому треба відверто про це сказати, на цьому навчити, допомогти йому цю помилку насамперед зрозуміти, а потім і виправити.

Якщо від письменника ми вимагаємо великого політичного рівня, високої письменності, то до критики наші вимоги повинні бути ще набагато більші. Наша критика — радянська, марксистська критика, повинна бути на особливо високому політичному рівні, на рівні завдань партії. Без цього вся критика буде пустою і навіть шкідливою. Для критика особливо обов'язкова більшовицька пильність, уміння побачити, відчути все вороже, все фальшиве, і це фальшиве і вороже в свій час і як слід викрити.

Ми не можемо забувати про те, що класова боротьба ще не закінчилася. Вона точиться і буде ще довго точитися, до того, поки ми будемо в капіталістичному оточенні. Доки буде це оточення, доти буде і класова боротьба, доти будуть і ворожі впливи на наших письменників, навіть на партійців, не тільки на позапартійних.

І тут роль критики виняткова. Критика повинна пильно стежити за класовим спрямуванням творчості письменника, викриваючи всякі факти сповзання з класових позицій, щоб нашому радянському письменникові, хто справді лише поміляється, своєчасно допомогти побачити свої помилки та їх виправити, щоб поруч із цим нещадно викривати ворога, що маскується, що нашу радянську літературу використовує для шкідливої роботи. На цьому, ми повинні виховувати наших письменників. Цим, звичайно, я не хочу сказати, що у нас на літературному фронті небезпечно, що доводиться не стільки говорити про те, що у нас є великі літературні твори, а про те, що треба серйозно писати, треба дати великі твори, треба вчитися критикувати. Мені здається, що я наговорив вам багато неприємних речей (К у л и к. Але дуже корисних речей). Цим я не хочу сказати в якийнебудь спосіб, що у нас, товариші, немає письменників і добрих, справжніх талановитих письменників. У нас їх багато. Ще більше у нас молодих кадрів, які ростуть і будуть рости. І то краще і швидше будуть вони рости, що краще і по більшовицькому ми будемо їх критикувати, а не тільки гладити по голівці за кожний вдалий твір, або за кожне іноді навіть вдале речення, а буває так, що й просто за ім'я. Треба допомагати їм розкривати дійсний стан, справжню ціну їх роботи, їх таланти й разом з тим їх недоліки. Це треба обов'язково робити. Ми, більшовики, знаємо, що тільки таким методом у нас можливе дійсне виховання і комуніста і нового громадянина Радянського Союзу і, так само, наших молодих художніх талантів.

Цілком правильним є побажання деяких товаришів письменників, я їх чув у особистих розмовах, що треба, щоб у нас між письменниками і керівниками партії, керівниками наших обласних партійних організацій, був більш щільний зв'язок, ніж це було досі. Це товариші, правильно. Письменницький загін — це загін такого великого значення і сили для нашої країни, що вимагає від нас розгортання великої роботи серед них, виховувати їх, щоб вони росли й росли швидко. Це вимагає від парторганізацій високоякісного керівництва організаціями письменників. Це, безперечно. Не може розвиватися наш літературний фронт, не будуть рости наші кадри, коли партійні організації не підійдуть ближче до літературних питань. Іноді посилаються на те, що ніколи займатися літературними питаннями, тут, мовляв, тобі і збирання, тут тобі і хлібопоставки, тут тобі сівба, тут тобі ще щонебудь. Культурний фронт і зокрема література — є невід'ємна частка загального нашого соціалістичного наступу. Письменники теж повинні жити основними господарсько-політичними питаннями. Це ж життя, це те, на чому росте наша країна. Не можна так вести роботу, щоб в якій би то не було галузі нашого господарства, нашого життя, не притягати письменників. Хто ж може краще розказати, роз'яснити тому ж самому письменникові, скажімо, політичний зміст того, або іншого явища, чи в промисловості, чи в робочому житті, чи в сільському господарстві, чи в житті колгоспника, як не керівники нашої партії, наших партійних організацій. Це питання різко поставив тов. Сталін. Він досить пильно займається літературними питаннями, літературним фронтом, письменницькими кадрами. Недавно ми прочитали, що, при розподілі обов'язків між секретарями ЦК ВКП(б), керівництво всіма культпропівськими питаннями тов. Сталін взяв особисто на себе (*бурхливі оплески*).

Наша країна так зросла і вимоги нашого життя тепер такі різноманітні, що література без сумніву тепер стала невід'ємною часткою всього нашого життя, всієї повсякденної нашої роботи. Я думаю, що тепер склались найбільш сприятливі умови для налагодження такого більш щільного зв'язку між керівниками парторганізацій і нашими письменниками. Його ми будемо повинні домогтися.

На закінчення я хотів сказати, що оскільки я стежив за вашим з'їздом, оскільки мене інформували товариші, видно, що цей перший з'їзд письменників нашої радянської України проходить на засадах дійсної більшовицької самокритики, такої самокритики, якої ніколи раніш не було. Я думаю, що більшовицька критика й самокритика, критика одверта, не зважаючи на осіб, не зважаючи на, так би мовити, „ранги“, є єдиний шлях для швидкого просунення вперед всієї нашої країни і, звичайно, письменників, в тому числі. Критика й са-

мокритика інколи буває неприемною для того, кого вона стосується, але справжні більшовики, пролетарські революціонери і партійці, і ті позапартійні, які зараховують себе до нашого загону, — не бояться самокритики. Критики бояться лише вороги, їх агенти і ті, хто їм співчуває. Для нас усіх, для всієї партії, для всього Радянського Союзу і для наших письменників критика й самокритика — це могутня зброя дальшого розвитку і росту літератури взагалі й кожного письменника зокрема.

Я певен, що перший наш український з'їзд письменників буде новим етапом розвитку нашої радянської літератури (*оплески*), зросту письменницьких кадрів на Україні. Цей зріст буде йти разом з тим шляхом закріплення нашого письменницького зв'язку з російською літературою, російськими письменниками, з літературою та письменниками інших народів СРСР. Тут у нас одна з ними дорога, одні завдання (*оплески*)

Я певен, що в найближчий ще період після з'їзду, розгортаючи творчу роботу, наші письменники дадуть нові значні твори, гідні нашого соціалістичного будівництва, твори, дійсно гідні нашої великої радянської країни, гідні нашої партії, і великого вождя тов. Сталіна. (*Бурхливі, тривалі оплески всі встають*).

(Вигуки: „Хай живе тов. Сталін! Ура!“)

ПЕРШОМУ ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ З'ЇЗДОВІ РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Товариші! Знайдуться тільки одиниці, які можуть заперечувати те, що в країні рад не тільки для письменників, а для письменника особливо, відкрилися нові, безмежні, досі нечувані перспективи і можливості по справжньому творити, тобто здійснилося те, про що кращі люди мріяли.

Показати нову людину, людину, яка існує вже і творить нове життя, зобразити просто, сильно, високохудожньо це нове життя, цю нову людину, показати волю і мозок цього життя — ВКП(б), показати всю неспроможність, підлість, низкість, злочинність і гнилизну старого рабського на тлі цього великого життя, праці, що перемогла, що затріумфувала — скільки матеріалу, скільки фактів, скільки подій, красивих подій, хоч іноді і тяжких!

І лірик, і драматург, і прозаїк, який вірить безмежно і непохитно в пишний розквіт цього життя, в його торжество в цілому світі — може бути захоплений, надхненний. Література завжди мала колосальне виховне і агітаційне значення.

Це значення нашої літератури незмірно збільшується.

Наша література — не пісня мрії, не абстрактний порив, а меч боротьби за справу соціалізму.

Наш письменник не просто талановитий художник з багатою фантазією, а художник-боєць, озброєний теорією Маркса-Леніна-Сталіна, що малює, показує кипуче, бурхливе нове життя, нову дійсність, що виступає проти всіх поневольників, які держать ще в своїх дупких руках $\frac{5}{8}$ світу.

Що ще потрібні? Хіба це не все, щоб творити не оглядаючись, не сумніваючись?

Ми — найпередовіші і найщасливіші.

Ми цим пишаємося і нами пишуться всі трудящі і пригноблені цілого світу.

Українська література за час існування радянської країни пройшла дуже складний шлях.

Боротьба і на цьому фронті — хто переможе — поставала не один раз де перед ким.

Немало українських письменників втрачали надію, шарахались, каялись, повертались і знову йшли, а деякі так міцно потрапили до пазурів ворогів диктатури пролетаріату, що з цих пазурів вирватися не зуміли — не вистачило сил і волі.

Є й тепер ще окремі товариші не вільні від цього шарахання й хитання.

Але все ж це в основному, як кажуть, позаду.

Українська радянська література та українські радянські письменники вийшли на широкий шлях досить озброєними, щоб посувати радянську літературу вперед. І вона піде вперед. Радянська література буде квітучою. В цьому всі ми певні, інакше не може бути.

Мої побажання: міцніше, пліч-о-пліч з письменниками всього могутнього Радянського Союзу, гуртуйте лави навколо ленінської партії, навколо її великого ленінця, вождя і вчителя тов. Сталіна, який невтомно дбає про зростання радянських письменників і розквіт радянської літератури.

Пишіть так, щоб трудящі ще більше любили радянську літературу, а читачі її ще міцніше любили б свою країну Рад.

Збільшуйте увагу підростаючому поколінню — юнакам і дітям.

Наша країна породжує героїв, багато з цих героїв ще не відомі країні, а вони є. Ви повинні показати їх країні, і я певен, що ви їх покажете.

Не переставайте вчитись по справжньому, а головне — знайте життя. Не знаючи життя, навіть найталановитіший письменник нічого талановитого не напише.

А життя наше тепер і велике, і глибоке, і багатогранне, й багате. Щоб черпати із цього невичерпного джерела образи, треба поринути з головою в це джерело.

Привіт вам, дорогі товариші.

Хай живе перший всеукраїнський з'їзд радянських письменників.

Хай живе ВКП(б) і наш великий непереможний Сталін!

РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА—МОГУТНЄ ЗНАРЯДДЯ СОЦІАЛІСТИЧНОГО БУДІВ- НИЦТВА Й ПЕРЕВИХОВАННЯ МАС¹

Товариші, дозвольте вітати ваш з'їзд від імені ЦК компартії більшовиків України. (*Оплески*).

Ваш з'їзд безперечно буде важливим етапом у житті й розвитку української радянської літератури. Дозвольте вітати присутніх тут наших гостей, представників Всесоюзного Оргкомітету. (*Оплески*).

Більше двох років минуло після історичної постанови ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 р. Її було ухвалено за мудрою ініціативою нашого вождя тов. Сталіна. (*Оплески*). Ця постанова дала могутній поштовх розвитку і піднесенню літератури цілого Радянського Союзу, звільнила її від пут сектантської обмеженості, адміністративного перекручення лінії партії, що було зв'язано з керівництвом РАПП за останній період і стояло на перешкоді дальшому розвитку радянської літератури.

Велике зростання цієї літератури після історичної постанови ЦК ВКП(б) від 23 квітня, робота Всесоюзного Оргкомітету під безпосереднім керівництвом ЦК вже остаточно поховали мрії декого повернути радянську літературу до стану, який був напередодні квітневої постанови. Людям, які ще не позбулися мрій про це, треба нагадати українське прислів'я—„не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно“. (*Оплески*).

Товариші, наша українська радянська література, як і ціла література Радянського Союзу,—на великому піднесенні, і це піднесення безперечно відбиває могутнє зростання нашого соціалістичного будівництва, величезне зміцнення нашого міжнародного стану. За кілька днів буде здійснено постанову радянського уряду про перенесення столиці України до Києва, до її дійсного культурного і географічного центру. 15 років тому в серпні 1919 р. радянська влада залишила Київ під гуркіт гармат, під шаленим натиском озброєних

¹ Промова на першому З'їзді Радянських письменників України

сил російської і української контрреволюції—Денікіна і Петлюри. Тепер Київ знову стає столицею радянської України після того, як вщент розбито, розвіяно в прах російську буржуазію, що колись пригнічувала трудящі маси України, не визнаючи навіть існування українського народу, української культури, мови. Тепер Київ, де колись сиділа Центральна Рада, торгуючи праворуч і ліворуч долею українського народу, де оточена багнетами німецьких імперіалістів сиділа гетьманська влада—тепер Київ знову стає столицею радянської України, після того, як завдано нещадного удару українському націоналізмові, що є тепер у нас, на Україні, головною небезпекою, як це вказано в тезах листопадового пленуму ЦК КП(б)У на доповідь тов. Косіора.

Тепер Київ знову стає столицею радянської України, коли наш міжнародний стан щодо найближчих капіталістичних країн, які межують з Україною, такий непохитний, яким він ще ніколи не був. (*Оплески*).

Це—наслідок блискучих перемог генеральної лінії партії Леніна-Сталіна, наслідок розгрому троцькізму, що перетворився на передовий загін буржуазної контрреволюції, наслідок розгрому правої опозиції—куркульської агентури в лавах партії, наслідок розгрому всіх націоналістів і націонал-опортуністів, зокрема у нас на Україні націоналістичного ухилу Скрипника, що зімкнувся з інтервентами. Це—наслідок величезного піднесення бороноспроможності нашої країни і славетної Червоної армії під безпосереднім керівництвом ЦК всесоюзної комуністичної партії, тов. Сталіна і тов. Ворошилова.

Ще 1933 р., після історичної постанови ЦК ВКП(б) від 24 січня, після зміцнення проводу ЦК КП(б)У тов. Постишевим (*оплески*), після зміцнення керівництва найважливіших областей України, після значної перебудови роботи в усій комуністичній партії більшовиків України, подолано відставання України в сільському господарстві, відставання, яке дуже шкідливо позначалося на внутрішньому і міжнародному стані цілого Радянського Союзу. Щойно відбувся пленум ЦК КП(б)У. Україна цілком виконала план весняної сівби. Якість сільсько-господарських робіт і передусім якість сівби цього року не йде ні в яке порівняння не тільки з проривними 1931-32 рр., але і з минулим 1933 р. Якщо у нас не було б цього року такої якості, дійденої на основі соціалістичної перебудови сільського господарства,—то при надзвичайно несприятливих метеорологічних умовах минулої весни, коли опадів, особливо в степу, було значно менше навіть рівняючи до 1921 р., ми мали б на Україні надзвичайно важкий стан. Недаремно навіть буржуазна українська преса змушена зараз писати про голод на Західній Україні, де ще панує капіталістичний гніт.

Саме в наслідок суцільної колективізації, ліквідації куркульні, в наслідок організаційно-господарського зміцнення колгоспів, в наслідок великої роботи над здійсненням лозунгів Сталіна про перетворення всіх колгоспів на більшовицькі,—ми матимемо цього року, всупереч всім метеорологічним умовам, в основному задовільний урожай і зберемо його. Ще раз розіб'ються вщент сподіванки наших ворогів! Радянська держава і надалі розвиватиме могутніми більшовицькими темпами свої міцні продукційні сили, поліпшуватиме добробут широких робітничих і колгоспних мас, і на тлі цього піднесення зростатиме й квітнучиме наша радянська література.

Українська радянська література останнього періоду на основі постанови ЦК ВКП(б), на основі розгорнутої боротьби з націоналізмом, за пролетарський інтернаціоналізм, на основі загальних успіхів соціалістичного будівництва цілого СРСР і зокрема радянської України—має значні досягнення.

Про ці досягнення, аналізуючи твори окремих письменників - комуністів та безпартійних, докладно говоритиме тут т. Кулик і інші товариші, що виступатимуть. Не слід все ж переоцінювати ці досягнення. Наша література—проза, драматургія, особливо поезія, яка надто відстає, повинні дати значно більше.

Відставання сільського господарства на Україні подолано, але відставання української радянської літератури у всіх її галузях від завдань, що їх ставить життя, наше переможне соціалістичне будівництво—це відставання ще не подолано. Його треба ліквідувати на основі дальшого інтернаціонального виховання письменницьких кадрів, рішучої боротьби проти націоналізму, проти українського націоналізму, як головної небезпеки, проти російського великодержавного шовінізму, про який не слід забувати, проти всіх проявів націоналізму і всіляких націоналістичних ухилів.

Відставання української радянської літератури треба ліквідувати на основі справжньої більшовицької боротьби за якість, на основі справжньої більшовицької учоби, рішучої боротьби проти неучтва, проти халтури, зазнайства, комчанства, на основі справжньої співпраці письменників-комуністів з безпартійними, причому ніяких знижок на партквиток, на соціальне походження, на революційні заслуги тут бути не може! (Оплески).

Я хотів ще сказати, що швидкому розвитку нашої літератури підвищенню її художньої якості дуже заважає тепер незадовільний стан літературної критики. Я вже не кажу про те, що наша критика не спромоглася своєчасно

викрити контрреволюційних дворушників, що пролізли до її керівних органів, таких як Яловий, Остап Вишня, Ірчан, Досвітній і інші. Викриття їх було деякою мірою несподіванкою для нашої критики, хоч партія досить вказувала на нові методи боротьби класового ворога, зокрема в галузі літератури, про методи „тихої сапи“.

Візьміть далі такий факт, що у нас до останнього часу не було достатньо чіткої марксистської оцінки творів Шевченка. Шевченко належить до корифеїв класичної української літератури. Шевченко—великий поет-революціонер, роль його в утворенні української літературної мови надзвичайна. Але Шевченко не був і не міг бути марксистом-комуністом. Він був буржуазний демократ, дитина своєї епохи. В творчості Шевченка, при всій його революційності, демократичності, були певні елементи націоналізму. А хіба ми не мали спроб, вириваючи Шевченка з його епохи, ідеалізувати ці елементи націоналізму? Хіба не було спроб роботи з Шевченка вождя пролетаріату сучасного періоду? Хіба не було спроб боротьбу, що її свого часу провадив Шевченко проти царської Москви, переносити, використовувати проти сучасної Москви—столиці великого Радянського Союзу, цитаделі міжнародної пролетарської революції?

Як ви знаєте, ЦК більшовиків України нарешті втрутився в цю справу з нагоди шевченкових роковин цього року. У низці статтів, у тезах культпропу ЦК КП(б)У дано належну марксистську оцінку творчості Шевченка. Але де були до цього часу наші критики, де був такий відомий знавець Шевченка як, приміром, товариш Коряк,—я цього сказати не можу.

Візьмемо друге питання. До останнього часу у нас не розкритиковано як слід теорію про те, ніби фундаторами української пролетарської літератури були Чумак, Михайличенко, Блакитний ще перед вступом його до КП(б)У—тобто члени партії боротьбистів. Партія боротьбистів була дрібнобуржуазною партією, хоч і називала себе комуністичною. Партія боротьбистів 1920 р. ліквідувалася, а окремі колишні її члени були прийняті до КП(б)У. Ця партія шалено боролася проти нашої партії з дрібнобуржуазних націоналістичних позицій, боролася іноді так гостро, що Ленін писав до Комінтерну, що боротьбистів треба обвинувачувати не в націоналізмі, а в контрреволюції. Це писав Ленін, і він таки на початку 1920 р. говорив, що коли б ми не провадили правильної тактики нашої партії, неминуче було б повстання боротьбистів проти пролетарської диктатури. Це Ленін говорив про 1920 рік. І хіба можна було після цього твердити, що члени партії боротьбистів були фундаторами української пролетарської літератури? Ця теорія, товариші, обсолютно нічого спільного з більшовизмом не має. (Оплески)

Звичайно, не можна вважати фундатором української пролетарської літератури Блакитного навіть і після його вступу до нашої партії. Блакитний справді грав позитивну роль в українській пролетарській літературі. Це факт. Тому партія і радвала України вшанували пам'ять Блакитного—назвали Будинок літератури його ім'ям. Але Блакитний не зумів стати послідовним більшовиком, послідовним пролетарським письменником. Ми не можемо виділяти, відривати Блакитного-політика від Блакитного-літератора. Не можемо ми забути, що тов. Сталін у червні 1926 р. у своєму листі до Л. М. Кагановича і інших членів політбюро ЦК КП(б)У цілком ясно зазначав, що смішна і немарксистська спроба відривати літературу від політики. Не можемо ми забути, що Блакитний восени 1920 р. виступив з тезами і статтями, які розходились з партійною лінією в національному питанні. І, звичайно, не-випадково, що в літературних творах Блакитного, не тільки в його тезах і статтях, є низка помилок націоналістичного і троцькістського характеру. Тому вважати Блакитного, хоч він безперечно мав заслуги, яких ми ні в якому разі не можемо замазувати—за фундатора української пролетарської літератури—це значить ідеалізувати його націоналістичні помилки, це значить скочуватись на націонал-ухильницький шлях. А куди цей шлях веде, ми дуже добре знаємо з прикладу Скрипника.

Перед нашою літературною критикою стоять величезні завдання. Вона повинна навчитись викривати ворогів пролетарської диктатури навіть тоді, коли вони приховують свою істоту. Вона повинна підносити на належну височінь оцінку сучасних творів радянської літератури як української, так і літератури інших народів Української Соціалістичної Радянської Республіки з тим, щоб невпинно добиватись підвищення якості цих творів, підвищення рівня цілої нашої літератури.

З цим нерозривно зв'язана пролетарська більшовицька оцінка минулого нашої спадщини, української класичної літератури, більшовицька відсіч спробам націоналістичної оцінки цього минулого, спробам, які ведуть до протиставлення сучасної радянської літератури сучасній російській літературі, літературі інших народів СРСР. Ці бо спроби об'єктивно спрямовані на відрив України від Радянського Союзу, на перетворення її на колонію польського або німецького фашизму.

Зрозуміла річ, що водночас треба з усією рішучістю бити по лівацьких головотеських спробах звести на нівець класичну спадщину і навіть залічити її до табору контрреволюційного. Такі „лівацькі“ головотеські настанови під виглядом стопроцентної революційності тільки ллють воду на млин українського націоналізму. Нам зараз, як ніколи, потрібна марк-

систська витримана історія української літератури.

Товариші, дозвольте висловити цілковиту певність того, що ваш з'їзд зуміє справитись з тими величезними завданнями, які стоять зараз перед ним, що він цілком правильно накреслить шляхи дальшого могутнього розвитку української радянської літератури у братерському зв'язку з російською радянською літературою, з літературою всіх народів СРСР під керівництвом великої більшовицької партії Леніна-Сталіна, в братерському зв'язку з революційною літературою цілого світу.

Дозвольте, товариші, висловити цілковиту певність, що ваш з'їзд пройде під гаслом розгорнутої самокритики, що він зуміє викрити всі хиби й недоліки в роботі літератури, в роботі окремих видатних письменників, в роботі Оргкомітету, що він накреслить правильні шляхи подолання цих хиб.

Хай живе і квітне наша радянська література—могутнє знаряддя соціалістичного будівництва й перевиховання мас! Хай живе наша переможна більшовицька партія! Хай живе мудрий і великий вождь нашої партії, радянської країни і трудящих мас цілого світу—товариш Сталін! (*Бурхливі оплески. „Інтернаціонал“*).

СТВОРИТИ ЛІТЕРАТУРУ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ¹

Товариші, ми відірвалися від нашої безпосередньої роботи й летіли сюди крізь негоду з Москви, щоб узяти участь у цій радісній для нас події — першому з'їзді українських письменників. Він для нас так само радісний, як і для всіх тут присутніх. Московські письменники летіли на літаку (не зважаючи на те, що багатьом це загрожувало неприємними переживаннями), щоб покласти саме до відкриття з'їзду і передати привіт союзного оргкомітету та російських письменників (*оплески*).

Я вам повинен передати привіт від Центрального Комітету ВКП(б) (*бурхливі оплески, вигуки: Хай живе товариш Сталін! Ура!*). Коли ми слухали тут докладні доповіді про українську літературу, ми відчували в них запах пороху недавньої боротьби, яка тут точилася, боротьби проти націоналістів, боротьби проти тих, хто хотів зрадити нашу батьківщину, зрадити Радянський Союз, зрадити Радянську Україну. Ця боротьба точилася недавно перед нашими очима, багато з вас були її учасниками, її свідками, вона проходила тут, багато знають тих, які опинилися по той бік барикад, тих, які провадили підкоп під справу соціалізму, тих, які хотіли зрадити Радянську Україну. Багатьом довелося порвати особисті взаємини, особисті зв'язки. Цих людей ви знали, але, товариші, в тих питаннях, де йдеться про основне, про наше криве, про справу соціалізму — там не може бути ніякої пощади, там недозволене ніяке примиренство, там потрібно ставити хрест над усіма своїми взаєминами — і тим, хто зрадив нашу батьківщину — батьківщину трудящих, тим зрадникам батьківщини не може бути пощади й не буде пощади. (*Оплески*).

За останній час підсилюється інтерес до того, що робиться в українській радянській літературі, бо вона за останні роки дала ряд великих творів. Є чого з цього погляду повчитися в них і нашим російським письменникам. Російські письменники починають уважно придивлятися до того, що робиться

¹ Промова на першому Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

на Радянській Україні, і це цілком природно. Ми повинні обмінюватися досвідом, тим більше, що розвиток літератури, навіть коли брати окремі загони, проходить неоднаково в окремих областях. Якщо, приміром, у РСФРР, у Москві, більше й краще подана проза, то тут, наскільки мені здається, сильнішою за останній час є, скажімо, драматургія, і потім поезія. Цілий ряд драматургічних творів вийшов на союзнуну арену, цілий ряд п'єс ставиться в театрах Москви і Ленінграда. І тут ми бачимо, як створюється нова культура. Тут пишуть письменники на свої теми, на українському матеріалі. За ними культура України, за ними досвід боротьби трудящих мас України, вони пишуть українською мовою і разом з тим цілий ряд їхніх творів набуває всесоюзного значення, бо те, про що тут говорить письменник своєю мовою, це справа рідна й спільна нам усім.

Товариші вже тут говорили про п'єси тов. Микитенка, тов. Корнійчука, тов. Кочерги. До всесоюзного з'їзду письменників видається цілий ряд творів українських прозаїків. Перекладені твори і т. т. Панча, Кузьміча, Копиленка. Цілий ряд речей перебуває тепер у видавництвах на роботі. Дуже сильно представлена у перекладах і українська поезія. Але це тільки початок. Ви, мабуть, чули про роботу української комісії оргкомітету, яка саме тим і повинна займатися, щоб письменники Москви і українські письменники взаємно знайомилися з кращими творами.

Тут у багатьох поставало недовмінне питання — чому так довго готується всесоюзний з'їзд письменників. Передбачалося відкрити його ще восени минулого року, остаточно він призначений на 15 серпня ц. р. Багато дехто задає питання: чи не занадто це вже серйозне готування? У чому справа? Відкладається з'їзд тому, що перший всесоюзний з'їзд письменників ніяк не можна розглядати, як чергове торжество, або як чергову конференцію, або просто як „парад-алле“ письменників, які виступатимуть один по одному на союзній трибуні й говоритимуть свої творчі декларації. Справа, товариші, не в цьому. Справа в тому, що радянська література, перейшовши поріг з'їзду, повинна стати іншою. Справа полягає в тому, щоб кожний письменник, пішовши з письменницького з'їзду, лишився з ясним і глибоким переконанням того, як він повинен працювати, що він повинен писати, які методи застосовувати у своїй творчості.

Наша спілка письменників є творча організація, вона повинна тепер ставити саме питання творчого порядку: як повинен працювати письменник, над чим він повинен працювати — це питання дуже великі. І, товариші, це питання — життєві для письменника. Перед революцією ці питання розв'язувалися просто: письменник був залишений на самого себе, він був одиночкою, він витримував конкуренцію, йому доводи-

лося самому пробивати собі шлях. Багато талантів гинуло — і ми знаємо багато таких загинутих талантів — багато гнуло спину, ішли служити панівному класові експлоатації. І лише найсильнішому вдавалося пробивати собі шлях і завойовувати своє місце. Це шлях не наш.

Ми все життя організуємо по новому. І завдання письменницької організації, творчої організації саме й полягає в тому, щоб допомагати зростанню молодих письменників, їхньому вдосконаленню, допомагати опануванню письменницької майстерності саме порядком творчої перевірки, порядком взаємної товариської критики, допомагати, щоб створити можливо сприятливіші умови для зростання нашої радянської літератури. Тому до з'їзду письменників так пильно пророблюється всі питання, і за цей час зроблено дуже багато. За цей час розв'язано зовсім не просте, а величезне політичне питання про те, хто ж повинен входити за спілки письменників. У наслідок проведеної роботи спілка вже створена, за ці роки письменники познайомилися один з одним, узнали кого треба приймати, кого не треба приймати. Адже насправді багато було всякої псевдописьменницької братії, яка хотіла мати псевдоквиток, щоб одержувати різного роду аванси, щоб займатися здирством. Ці люди ганьбили письменницьку організацію, і їх удалося відсіяти. І тепер у Ленінграді, у Москві і тут, на Україні, прийом до спілки письменників пройшов порівняно гладко тому, що перед цим проведена велика підготовча робота.

Статут спілки письменників, питання соціалістичного реалізму, питання поезії, драми, прози — всі вони були обговорені на творчих нарадах за останній час у Москві й Харкові. І якщо говорити, під яким знаком проходить робота вашого з'їзду, то ми бачимо, що, поперше, тут міцно представлена самокритика, яка викликала досить жваву реакцію і зала, і президії, і самокритику з боку доповідача та промовців. Подруге, питання про якість творів. Це питання тепер є одне з основних.

У нас багато хто вважає, що література — справа тільки таланту, що досить мати талант і все вже буде забезпечено. Звичайно, література є справа таланту і без таланту не може бути доброго письменника. Але уявіть собі талант у науці або техніці, талант, який не був би підкований знанням вищої математики, знанням фізики, хімії і цілого ряду інших наук. Чи можливий такий талант тепер у галузі точних наук? Він неможливий, це нонсенс, і ми всі чудово знаємо це і розуміємо.

А щодо літератури, ми ще досі зустрічаємо думку, що досить мати талант, досить мати деяку частку фантазії і уявлення — і вже готовий письменник. Можна сидіти й пописувати. Це величезна помилка. На жаль, рештки ці існують досі, з ними уперто бореться О. М. Горький, який писав цілий ряд дуже гострих статей на цю тему. Такого сорту

молоді письменники нагадують деяких талановитих самуків. Мені доводилося чути про те, що в Сибіру, в якому закутку найшовся такий самоук-талант, який винайшов одинниковий механізм, ніколи його не бачивши. Звичайно, це людина талановита.

Такі випадки викликають і посмішку, і жаль. Ці речі свідчать про зайву розтрату сил і підкреслюють небезпеку некультурності.

І письменники нам непотрібні такі, які заново винаходять годинникові механізми. Ми, звичайно, можемо, спираючись на наявне, чекати цілого ряду талановитих оповдань. Але хіба справа в тому, що люди напишуть ще двоє-три талановитих оповідань? Не в цьому ж значення радянської літератури. Справа таланту—створити щось нове, справу таланту—посувати вперед, іти вперед, знаючи, спираючись уже на завоювану культуру. І тому лінією культури, готування письменника, озброєння його майстерністю, знанням усіх питань ми повинні допомагати нашим письменникам, бо серед них дуже багато молодих, багато таких, які не уявляють собі всієї складності письменницької майстерності, які думають, що це справа проста.

Наша справа допомогти їм виправити їхні помилки, критикувати їх, інколи критикувати жорстко, якщо вони гадють, що можна з нальоту написати добрий твір.

Тут сьогодні т. Крушельницький говорив, як його, людину, що вперше попала в Радянський Союз, приголомшила „чистка“, як він назвав, яка проходила в доповідях. Це, тов. Крушельницький, не чистка, це було б неправильно, це — самокритика, без якої ми жити не можемо, бо той, хто не піддається самокритиці, хто сам себе не спроможний критикувати і кого не критикують, той загниває на пні. Тут уже нікого руху не буде, бо створюється затхла атмосфера. Ми її не хочемо, ми хочемо, щоб у нас в радянській літературі, було завжди свіже, здорове повітря, щоб наші письменники дихали всіма легенями, щоб вони міцніли і щоб міцнів молодий організм нашої радянської літератури.

Одне з важливіших питань, про які говоритимуть на з'їзді, — питання про соціалістичний реалізм. За останній час у питанні про соціалістичний реалізм багато наговорено зайвого. Тут є дві тенденції: або всякого роду загальне мудрування з приводу того, що таке соціалістичний реалізм, рівного роду схоластичні висловлення і визначення, які не зв'язуються з літературною практикою, — або спроби перетворити соціалістичний реалізм на якийсь ярличок і наклеювати його на флакон, хоч що б у ньому було, хоч як погано він би пах.

Що потрібно щодо цього від письменників? Це виявлено дуже чітко й конкретно в статуті спілки радянських письменників. Цей пункт, мені здається, треба продумати, як

основний. Тут говориться так: „соціалістичний реалізм є основний метод радянської художньої літератури й літературної критики, що вимагає від художника правдивого, історично-конкретного змалювання дійсності в її революційному розвитку“.

Це значить, що від письменника вимагається, насамперед, щоб він бачив цю дійсність. Вимагається, щоб він бачив, куди йде, скеровується, посувається ця дійсність, бачив її революційний зміст, бо без цього взагалі писати важко. Від письменників вимагається, щоб він цю дійсність знав.

Коли товариш Сталін говорив про соціалістичний реалізм у розмові з письменниками, він особливо підкреслив, що в цьому питанні недозволено будьяке мудрування. Ми не вимагаємо від людей, щоб вони застосовували обов'язково метод матеріалістичної діалектики, або ще якісь дуже складні наукові механізми. Ми вимагаємо, щоб письменник бачив нашу дійсність у її революційному розвитку, бачив її основні тенденції, бачив, до чого йде цей розвиток; і коли він цю дійсність змальовує, то щоб його твір теж кликав уперед, щоб він показував гниль, непотрібність старого і водночас давав надтхнення на боротьбу за новий лад у свідомості людей.

Як критика наша повинна підходити до питань соціалістичного реалізму? Найбільше лихо тепер для критики якраз в подібному абстрагованому мудруванні. Якщо хочете, товариші критики, допомогти письменникові, то насамперед треба почати з обговорення конкретного твору — насамперед обговорити, що письменник написав, що він збирається писати, дослідити побудову образів, розвиток сюжету тощо. Цілий ряд товаришів про це вже говорив. Сьогодні тов. Головко дуже непогано розповів, яка ідея в нього була спочатку і як він збирається перебудувати свій твір. І він це робить у результаті критики. Але критика наша буває в багатьох випадках винятково загальна, людину просто дубасять головою. Нам така критика не потрібна. Нам потрібний розгляд твору.

Конкретний розгляд твору може повести до конкретного розуміння соціалістичного реалізму.

Багато письменників розуміють справу так, що вимагають: вийми мені й полож соціалістичний реалізм так, щоб я міг його помацати. Ми цього зробити не можемо. Це не така річ, яка викладається на стіл. До цього розуміння можна підвести тільки на розгляді конкретних художніх творів.

У дальшій роботі спілки письменників треба, насамперед, звернути увагу на зайву метушню й біганину, зайву розтрату сил. Письменника в нас дуже часто смикають по всяких засіданнях тощо. Я гадаю, що після з'їзду письменників треба цю роботу організувати інакше, поменше треба засідань, цієї метушні, нарадних виступів. Треба, щоб письмен-

ницькі організації, українська в тому числі, більше займалися творчими питаннями. Якщо ви хочете влаштувати засідання секретаріату, президії оргкомітету або самого оргкомітету, то поставте питання, яку книгу ви хочете обговорити, творчість якого письменника ви хочете розглянути, бо інакше це буде канцелярія, а не керівний орган творчої письменницької організації.

Я хотів би спинитися ще на ряді моментів, які треба тепер підкреслити, щоб підвести письменників до опанування майстерності. Треба, щоб письменник знав дійсність, щоб він нагромаджував матеріали з неї. Дійсність у нас багатюща. З ініціативи О. М. Горького створено цілий ряд таких літературних підприємств, як історія фабрик і заводів, історія окремих областей; найближчим часом будуть опубліковані книги про людей першої і другої п'ятирічок і книги з історії громадянської війни. У цих підприємствах беруть участь кращі письменники. Ви, мабуть, чули вже про книгу Біломорбуду, вийшли книги і про Іжевський завод, про Сталінградський. Ці книги мають самостійне значення і літературну цінність. Вони знайомлять молодь з історією громадянської війни, робітничого руху, знайомлять з соцбудівництвом — в художніх конкретних нарисах. Водночас це, товариші, велике готування і школа для письменників, бо письменники, відвідуючи заводи, знайомлячись із виробництвом, з живими людьми, нагромаджують новий матеріал, про нових людей, матеріал, який їм придасться в їхній майбутній літературній роботі, в їхніх художніх творах.

Порядком самокритики я повинен сказати, що українські письменники з цього погляду відстали. У плані робіт по історії заводів намічена історія Дніпробуду, ряд вугільних шахт Донбасу, харківських заводів тощо. Покищо цих творів не видно і про них не чути. Одним з наслідків з'їзду повинно бути посилення роботи цією лінією.

Другий момент, теж надзвичайно важливий, це — літературний виш ім. Горького, який організується в Москві. Це буде справжня літературна академія, там повинна бути багатюща бібліотека, свої науково-дослідні секції і спеціальні семінари та курси для письменників, де письменники незвичайним порядком, як школярі, а саме в тій галузі, де він почуває себе слабше, міг би почути кращих майстрів науки.

У них повчитися варто. Ви переїдете до Києва, там є Всеукраїнська академія наук, — не завадило б частіше влаштовувати зустрічі з великими українськими вченими, які могли б допомогти вам відкрити цілий ряд наукових галузей, розширити горизонт письменника.

Нарешті, сьогодні тут демонструвалася творчість наших молодих письменників. Мені самому довелося прочитати вчора вірші Матусовського. Він, здається, здібний поет і пише

вірші прямо на ходу, але йому треба ще повчитися і щодо форми, і щодо мови. Тепер існують літературні виші спеціально для молодих початківців-письменників. Там навчають молодь, як писати, розглядають їхні твори. Не шкідливо часом таку консультацію мати і більшому письменникові перед тим, як здати до видавництва свою книгу, компетентно обговорити, що він написав і як написано, чи не занадто довго, чи не переважають окремі частини інші, яка архітектоніка. Стороннє око іноді помітить краще хиби твору. Для молодих треба створити семінари-консультації.

Усі ці питання — ніби практичні й організаційні, але насправді від них залежить дуже багато тому, що саме в цій культурі, у вмінні працювати і створюється крупний письменник.

Олексій Максимович, коли він з цими питаннями звертається до вас, звертається марно. Він сам пройшов велику школу боротьби й роботи. Він розповідав, як під час перших зустрічей з Л. Андреевим він не розумів іноді тих вчених слів, яких Андреев, що закінчив університет, що мав вищу освіту, вживав у своїй розмові, у своїй творчості, як йому іноді було образливо й боляче. Але Андреев застряв на тому самому шаблі культури, він попав до кола, з якого не міг вийти до кінця свого життя, і як письменник швидко почав видихатися. Горький же, не зважаючи на всі перепони й гоніння, які спадали на його голову, ішов уперто вперед, читав силу книжок. Це поєднання величезного життєвого досвіду та величезної культури, яку людина добувала сама своїми руками протягом десятиріч, створило нині письменника, ім'я якого становить одну з найблискучіших сторінок у нашій літературі (*оплески*).

Вимоги до якості ставляться нині не тільки в письменницьких організаціях. Тепер доведеться і організаційно забезпечити високу якість літератури. Ви, очевидно, чули про те, що в Москві має відбутися реорганізація художніх видавництв. Створюється видавництво союзного значення, видавництво художньої літератури, що виділяється з ОГІЗ. Цим саме підкреслюється роль, яку надається нині художній літературі. Воно створюється з тим, щоб піднести рівень нашої літератури. Останніми часами говорили, що література відстає від життя, і ось письменники намагалися наздогнати його, не зовсім іноді доброякісними речами. Давали сировину і півфабрикат, щоб тільки довести, що вони відбили дійсність, і, будь ласка, не чіпайте їх. Далі так не піде. Піднесення якості творів — це прапор радянської літератури. Нам треба покінчити не тільки з халтурою, а й з тим, щоб у нас з'являлися півфабрикати, щоб голу публіцистику не видавалося за художні твори, щоб не з'являлися початки творів, кінців яких не передбачається і невідомо, чи закінчатся вони

взагалі, щоб не з'являлися твори в перших частинах, коли другі не виходять і т. д. Ви, товариші не повинні давати поганих рукописів, а видавництва не повинні їх приймати, тоді все буде добре. Якщо здаватимете погані рукописи, доведеться ще й ще раз над ними попрацювати, доведеться їх переробляти по 10 разів. Це утопія, що можна відразу дати добрий твір.

Треба створити невеликий музей для молодих письменників, де вони подивилися б, як Горький, як Толстой, Чехов, Коцюбинський працювали над своїми творами, як їх перекреслювали, переробляли заново вже написане так, що з нього виходило через 10 років нове. Це було б величезною школою для письменників і в роботі над художньою формою, і над мовою. Такого роду музей-лабораторія, такі невеликі виставки, які можна влаштувати навіть тут, і в цьому будинку письменників, потрібні. Вони дадуть конкретну уяву про те, що значить працювати над художнім твором.

Ви переїздете до Києва. Там створюється нова столиця Радянської України. Я певен, що там ми побачимо такі самі прекрасні речі, які побачили й тут, у Харкові. Я не був тут чотири роки і повинен від щирого серця свого і товаришів, які теж вражені тим, що тут сталося, сказати — це чудо, щоб за чотири роки так змінити й наново побудувати місто. А такого роду чудесні речі робляться на просторі всього нашого Радянського Союзу, нашої великої батьківщини й на просторах Радянської України.

Мені довелося бути цього року на Дніпрогесі. Я п'ять днів ходив по 20 — 30 клм. по його території і за ці дні не міг обійти всього того, що створено й створюється в цьому чудовому місці. Буквально творяться чудеса і, очевидно, через два-три роки таким чудом буде нова наша столиця Київ.

Ми маємо надію, товариші, разом з вами побувати в цій столиці.

Тов. Кулик оголосив, що прикінцеве засідання з'їзду відбуватиметься в Києві через два місяці. Отже, ми надіємося зустрітися знов з вами в новій столиці Радянської України. Але чи зустрінемося ми в цьому складі, чи ні, ми раді від свідомості, що і тут, у Харкові, і в Києві, і в Москві, і в Тифлісі, по всьому Союзу, разом, єдиною душею ми працюємо над створенням нашої соціалістичної культури (*бурхливі, тривалі оплески*).

РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРЕД З'ЇЗДОМ¹

Радянські письменники, за проводом комуністичної партії, в боротьбі проти ворожих, контрреволюційних, націоналістичних течій, у боротьбі за нову соціалістичну культуру та побудову безкласового суспільства приходять до всесоюзного з'їзду письменників з великими досягненнями. Наша радянська література з ідейного погляду стала найзначнішою, найпередовішою літературою світу.

Українська радянська література, поруч російської, посідає одне з найважливіших місць у Радянському Союзі. Ось чому перший з'їзд радянських письменників України набуває для цілого Союзу найкрупнішого значення. Дозвольте від імені всесоюзного оргкомітету нашої спілки передати письменникам України палкий більшовицький привіт від письменників Радянського Союзу. (*Оплески*).

На першому з'їзді радянських письменників СРСР усі республіки, краї, області нашого неосяжного Союзу повинні показати, яких перемог вони добилися у створенні художньої соціалістичної літератури. А показати нам є що! І тематикою, і способами художньої творчості, і впливом на читача, і політичним та культурним значенням ми створили небачену в історії людства літературу.

Два роки минуло після ухвали ЦК партії про організацію нашої спілки. До нас поставлені з боку партії величезні, але цілком законні вимоги. До з'їзду письменників ми повинні будемо скласти звіт про те, як ми ці вимоги виконуємо.

Основним і керівним буде на з'їзді доповідь найвизначнішого майстра пролетарського художнього слова Олексія Максимовича Горького. З'їзд вислухає також доповіді про радянські літератури дев'яти національних республік, у тому числі України. Нам потрібно все цінне в російській літературі зробити здобутком літератур інших республік і одночасно широко ознайомити російського письменника й читача з творами письменників усіх республік нашого Союзу. Багато в цьому напрямі вже зроблено. Ряд творів українських пись-

¹ Виступ на першому Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

менників нині перекладається й найближчим часом вийде російською мовою. Українська комісія оргкомітету, що працює за проводом тов. А. І. Стецького, з усією гостротою, практично поставила питання про видання російською мовою кращих творів українських письменників.

Вечір у промакадемії в Москві, присвячений українській літературі, зібрав величезне число читачів, які з найглибшим інтересом прослухали багатьох українських письменників. Це зрушення треба закріпити. Література кожної республіки повинна дедалі більше ставати здобутком Радянського Союзу.

Поставлення на з'їзді доповіді тов. Радека про міжнародну літературу свідчить, що радянські письменники серйозно ставлять перед собою завдання опанувати все позитивне, що є в художній літературі інших країн.

До нашої спілки ми можемо прийняти тільки людей, які цілком відповідають рядові вимог. Поперше, — це повинні безумовно бути люди, готові кожної хвилини боронити радянську владу своєю художньою творчістю та всіма іншими шляхами, які будуть вказані партією й радянським урядом. Подруге, це повинні бути, без усякого сумніву, письменники, які своєю практикою, своєю художньою творчістю показали високу майстерність, показали, що вони спроможні і далі давати твори, гідні звання письменника радянської країни.

Перед нашою художньою літературою стоїть ряд найскладніших завдань. Передусім, ми повинні розгорнути прапор боротьби за високу якість художньої літератури. Адже будівники соціалізму — комуністи, робітники, колгоспники — в житті, в дійсності значно цікавіші, багатші, змістовніші, ніж це подається в художній літературі. З цього ми повинні зробити для себе цілком певні висновки.

Ми повинні також сказати, що той письменник, який ідеологічно не додержує поглядів пролетаріату, — той не може створити повноцінного художнього твору для трудящих Радянського Союзу.

Твори багатьох наших письменників читаються з інтересом, але часто цей інтерес пояснюється не художніми властивостями твору, а силою, багатством матеріалу. Нам треба наполегливо битися за високі художні форми, за чітку композицію твору. Нам потрібна серйозна й ґрунтовна робота в галузі філософії літератури, й треба прямо сказати, що наша критика досі такої роботи не провадила. Як часто читаєш твір, в якому все є, — і осередок, і місцевком, і Тсоавіахем, і ударництво, і соцзмагання, немає тільки... художнього твору.

Композиційно твору не зроблено. Публіцистичність, композиційна слабкість, недостатня робота над формою — такі величезні хиби в роботі багатьох письменників. На ці хиби нам систематично вказує М. Горький.

Колосальне значення має для нас питання про виховання письменницьких кадрів. Потрібно, щоб наші молоді письменники, передусім, опанували класичну літературну спадщину. Навчання у великих майстрів художнього слова сучасності, в найвизначніших письменників минулого та сучасного повинно бути поставлене серйозно. У нас часто буває так: напише кмітлива людина, з гострим спостережливим розумом, вдалу повість, і її одразу ж починають вихвалити, підносять до рангу класика. І вона, набравши виду генія, нікого вже не слухає й часто потрапляє до літературного середовища, зачепленого всякими ненормальними побутовими явищами, про що з такою мужністю сказав М. Горький у своїй останній статті.

Буває також і крайність іншого порядку: ми іноді так б'ємо автора, що він уже й встати не може. Замість цих двох крайностей потрібне уважне, чуйне піклування за людину, потрібна серйозна, глибока критика, поєднана з товариською підтримкою. Тоді в нас не буде такого величезного числа людей, які вважають себе за письменників, але фактично втратили всякий зв'язок з літературою. Приміром, у Москві лічилося до півтори тисячі письменників, але при прийомі до спілки ми змушені були обмежитися покищо 300-ми товаришами. Можливо у нас буде 350 — 400, і все це будуть люди, здатні виправдати високе довір'я й звання радянського письменника.

Перед письменницькою масою на весь зріст стоять тепер питання учби. Дехто ці питання розуміє так: навіщо мені вчитися, я сам написав стільки книжок, в мене повинні вчитися. А тим часом далеко не всі письменники досконало знають граматику своєї мови.

Письменник повинен бути також озброєний знанням історії і філософії. Він повинен пам'ятати, що більшість робітників нашої країни багато читає, відвідує лекції, курси. Та й колгоспник наш уже не той, що колишній селянин. Письменник повинен зрозуміти незрівняне зростання рівня й запитів свого читача. Нашому робітникові, нашому колгоспникові потрібна висока з художнього та ідейного поглядів література.

По серйозному треба поставити перед собою питання мови, бо це питання художньої майстерності, питання великої культури.

До письменника щонайсуворіше треба ставити вимогу — досконало знати явище, про яке він пише. Тільки тоді він зможе задовільно розв'язати в душі соціалістичного реалізму завдання, яке стоїть перед ним. Добре, що наші письменники їздять на новобуду, на заводи, до колгоспів, але погано, що ці поїздки набувають характеру короткочасних відряджень, щоб „зв'язатися“ з дійсністю.

Адже Олексій Максимович за всі роки своєї творчості не вдавався до відряджень для цієї мети. Дійсність, про яку він писав і пише, це його життя (*оплески*).

Ми повинні домогтися, щоб наш радянський письменник був зв'язаний із дійсністю усією своєю істотою, усім своїм життям, щоб він жив думками робітничого класу, і тоді йому непотрібне буде нарочите й надумане відрядження для зв'язку з дійсністю. Тоді в нас не буде того гастролерства, яке ще є.

На закінчення я хочу підкреслити величезне значення критики, як рушійного фактора в художній літературі. Критик повинен бути людиною, безумовно, освіченою й компетентною в тій галузі, до якої береться. Він повинен знати способи, специфіку художньої творчості не меншою мірою, ніж письменник. Досі наші критики дуже вже часто були не на висоті свого завдання. В „Комуністі“ недавно була вміщена стаття, в якій цілком правильно поставлено до критики вимогу опанувати суть літературного матеріалу, бути об'єктивнішою, партійнішою.

Нема ніякого сумніву, що український і всесоюзний з'їзди письменників з успіхом справляться з своїми історичними завданнями й будуть найважливішою віхою в розквіті радянського художнього слова. Наші з'їзди ще раз не тільки словами, а й своїми високохудожніми творами запевнять ЦК партії та її вождя т. Сталіна в тому, що радянські письменники йдуть нога в ногу з робітничим класом, під прапором комуністичної партії до соціалізму та світової пролетарської революції (*тривалі оплески*).

ДИТЯЧА КНИЖКА—СЕРЬОЗНА ПРОБЛЕМА РАДЯНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ¹

Мені доводиться, товариші, доповнити „коротке“ привітання тов. Юдіна. Він, мабуть, за браком часу, в своєму півторагодинному виступі обминув одне питання і це характерно. Він розказав про те, що доповідачем на Всесоюзному з'їзді буде тов. Горький Олексій Максимович, не забув згадати про національну літературу, про міжнародну, а про дитячу літературу — доповідь т. Маршака — забув (*оплески*). Я з газети це вичитав, але в його сьогоднішньому його привітанні цього не чув. Ми не символісти, але таке явище досить символізує. Тільки недавно збиралась нарада при ЦК партії України в справі дитячої літератури. Ми дещо розібралися в цій справі на Україні. Це добре, що на цьому з'їзді у нас перенесли дитячу літературу в секцію. Ну, гаразд, хай хоч в секції буде щось. А взяти хоч би таку дрібничку, як вступ до спілки письменників. Лише недавно прийняли Владка; йому, звісно, далеко до Жюль-Верна, ще треба повчитись, але Владко письменник далеко не слабший за інших, що пишуть для дорослих. Однак, якось вважалося, що дитячий письменник — другорядний (*оплески*). Я не скажу, що всі так ставляться. Є низка непоганих взагалі письменників, як Панч, Копиленко, які пишуть також і для дітей, і не соромляться. Навпаки, я думаю, що це і для них корисно.

Я заговорив про дитячу літературу не лише з'ознаки, сказати б, професійної, тому, що я зараз відаю НКО. Майте на увазі, що дітей-читачів у нас не менше, ніж дорослих. Вони вимагають серйозної літератури. Коли подивитись на цю літературу, сами знаєте, що бідна. Процеси дитячої літератури проходять майже аналогічно до літератури загальної, але є в ній своєрідності, зокрема на Україні. Зокрема на Україні виявилось, що дитяче видавництво, яке перебувало довгий час у ворожих руках, охоче просувало літературу, яка зовні була надзвичайно політизована, класово нібито витримана, але художньо така похабна, що дуже нудить від неї навіть дорослому, не те, що дитині, коли, наприклад, у дитячому садку

¹ Промова на першому Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

пропонують книжку, що освітлює метод Карташова у Донбасі. Водночас, там, де треба було окреслити щасливе життя у куркульській хаті, там вони уміли це робити надзвичайно художньо і малюнок ставити, і все, як слід. Це один із методів тонкого шкідництва, характерний саме для дитячої літератури.

Але і в літературі для дорослих бувають такі ж закрути чи подібні до цього. Тут же працювали товариші з ВСУПП'у, РАПП'у, які закручували самі знаєте як, а щодо художності, то майже вигнали її зовсім з ужитку.

Діти вимагають літератури, діти змушені зараз читати літературу дорослих. І характерно, коли глянути на попит дітей, що вони читають, чого вони вимагають — то маємо надзвичайно великий попит не так на сучасних письменників, як на класиків. Чомусь Пушкіна читають з охотою, і Тургенева, і Шевченка, а сучасних членів спілки письменників не скажу, щоб так уже з ентузіазмом читали.

Допитуеш дітей,—я говорив з батьками в бібліотеках, збирали їх в Наркомосі,—в чому справа? Зрозуміло, кажуть, написано цікаво, весело. І, знаєте, не можна з цим не погодитись. Оці малі критики іноді так влучно підмічають, що не тільки Корякам, але і декому іншому можна було б повчитись дечого у цих критиків, які підбираються в активі наших школярів, в бібліотечних гуртках тощо. Надзвичайно влучні характеристики трапляються. Є і хороші, декого хвалять, але є характеристики такі, від яких не дуже приємно декому з письменників може стати. І саме криють там, де починає автор говорити — сам не знаючи що. У іншого самого такого почуття революційності нема, а він намагається ні вправо, ні вліво, на всі 100%! Бляшаний пафос звучить фальшиво, і діти, не умудрені досвідом, просто кажуть: — „бляха!..

Отже мало у нас дитячої літератури. Щоб, якби „дорослі“ письменники, якби кожен з них, принаймні, той, хто може писати (*сміх*), поставив собі завдання — за рік написати яку-небудь книгу для дітей. Ще раз підкреслюю, що я кажу це не за своїм фахом, як наркомос, не тільки тому, що зацікавлений у дитячій літературі.

Писати для дітей — це дуже серйозна справа. Це вимагає надзвичайно тонкої обробки. Для них не напишеш три томи без закінчення. (*Сміх*). Треба писати стисло, ясно, щоб читач одразу зрозумів, у чому справа, щоб був сюжет, щоб була певна інтрига і щоб був початок, чи то зав'язка і кінець, зрозуміло (*сміх, оплески*), щоб мова була без усяких викрутасів, а людська, проста мова. Отже, це справа не проста. Я гадаю, що якби наші письменники поставили собі таке завдання — хоча б одну річ написати для дітей, після того вже і для дорослих їм було б зовсім легко писати, і це було б зовсім непогана школа для письменників! (*Оплески*).

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ПРОЗИ¹

Історичною датою, знаменною для цілої радянської літератури й прози, є постанова ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 року. За ці два роки українська радянська проза помітно зросла, і нам не соромно винести наші досягнення на трибуну всеукраїнського з'їзду радянських письменників.

Ми маємо ряд цінних і цікавих капітальних творів. Вийшла перша частина роману Микитенка „Ранок“. Цей роман, показуючи, як колишні безпритульні були перевиховані на свідомих будівників соціалістичного суспільства, обіцяє бути широким полотном.

Вийшла друга частина „Роману Міжгір'я“, Ів. Ле, Г. Коцюба видав роман „Нові береги“ й „Родючість“, Кузьміч випустив новий твір „Турбіни“ про побудову Дніпрелъстану, Копиленко дав книгу „Народжується місто“, Панч — „Право на смерть“, Головка — „Мати“ і т. д.

Надзвичайно цінним фактом є те, що за останні два роки зросла ціла плеяда нових молодих прозаїків. Звісно, їм ще треба багато вчитися, але їхня продукція вже свідчить про певне зростання. Це такі письменники як т. т. Рибак, М. Ковальчук і інші.

І російські прозаїки на Україні прийшли до з'їзду з певними досягненнями. Тут уже згадували про книжку М. Тардова „Фронт“. Ця книжка є солідний вклад у нашу літературу. Вона яскраво малює імперіалістичну війну, психологію рядового солдата-білця, який з затурканого дисципліною царської армії „нижнього чина“ перетворюється на більшовика. Слід згадати також книжку І. Дубинського „Контрудар“, твори С. Левітіної та ін.

Так само і єврейська література на Україні має з чого пишатися. Перше місце тут по праву посідає книжка Ноте Лурье „Степ кличе“. Над великим твором „Дніпрелъстан“

¹ Скорочена доповідь на першому Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

працює Хаїм Гільдін, написав історичний роман письменник Каган, надрукувала новий твір Хана Левіна.

Невпинний розвиток культурної революції, що викликає до активного громадського життя нові мільйони, ставить перед радянською літературою, зокрема перед прозою, зовсім нові вимоги. Ми зараз вступаємо в новий цілком відмінний етап розвитку радянської літератури. Наша література є найпередовіша в світі, бо вона відбиває ідеї й прагнення робітничого класу й комуністичної партії. Але саме через це ми не повинні затушковувати відставання української літератури. Ми ще не маємо в українській радянській літературі таких монументальних творів, як „Поднятая целина“ Шолохова, „Енегія“ Гладкова, „Капітальний ремонт“ Соболева й інш.

Одна з основних причин нашого відставання — це є чорна робота націоналістичних літературних організацій і окремих письменників, які протягом багатьох років розкладали здібну літературну молодь і всіляко гальмували зростання наших пролетарських літературних кадрів. Другою причиною є недостатній ідейний і загально-культурний рівень багатьох письменників, які не засвоїли ще критично спадщину.

Деякі наші письменники відірвані від процесів соціалістичного будівництва. Дехто навіть не читає газет, не кажучи про те, що він не вивчає творів Маркса, Енгельса, Леніна, Сталіна, творів, без яких не можна бути радянським письменником.

Усім відома „творчість“ таких прозаїків, як Досвітній, або такого куркульського зубоскала, як Остап Вишня. Маскуючись, ховаючись, вони робили чуже, вороже, нам діло, водночас ширячи наклепницькі обвинувачення проти цілої української радянської літератури і відданих пролетаріатові її представників. Недаремно Хвильовий завжди брав під свій захист Досвітнього, Остапа Вишню і інших наших класових ворогів.

Українська радянська література позбулася цих „маститих“ письменників і шляхом, вказаним комуністичною партією, вийшла до широких обріїв розквіту. Основним методом нашим є метод соціалістичного реалізму, хоча ми ніяк не заперечуємо проти того, щоб мріяти в наших художніх творах. Ми не відкидаємо соціалістичної романтики, ми за показ перспектив, але щоб ці перспективи були пролетарські й виходили з досягнень соціалістичного будівництва. Завдання радянських письменників, які об'єктивно і суб'єктивно стоять на позиціях пролетаріату, показати велику правду нашої дійсності, писати про яку закликає нас тов. Сталін. Це зовсім не значить, що в нас усе гаразд, що ми повинні писати лише про досягнення. Адже в нашій країні є ще багато різних шкідників, ухильників, обивателів, різних покидьків минулого, яких треба викривати. Наша радянська література

повинна викривати все це і тим полегшити боротьбу з усім негативним у нашій дійсності.

Коли ми підходимо до завдань нашої прози, треба перед усім спинитися на питаннях матеріалу, питаннях теми. Ми ще не висвітлили в своїй прозі ролі нашої партії у величому соціалістичному будівництві нашої країни, ролі партії у запіллі, ролі під час революції. Таке велике явище, як політвідділи МТС і радгоспи, ще не знайшло відображення в наших художніх творах. Немає ще також великих полотен про комсомол. Хіба роман Епіка „Петро Ромен“ відповідає вимогам, які ставить перед нами комсомол? „Петро Ромен“ фальшивий, схематичний роман, який невірно показує нашу сучасну молодь, наш комсомол. А коли вийшов цей роман, деякі небережні критики дуже його вихваляли. Наше завдання — серйозно подбати про те, щоб сплатити борг комсомолові, а то виходить, що урочистих обіцянок не бракує, а здійснюємо ми їх надзвичайно кволо.

Цілком слушно тов. Затонський нагадав нам про відставання дитячої літератури. На цій важливій ділянці активно працюють Тичина, Сенченко, Панч, Копиленко, Ів. Ле, Владко, Трублаїні. А книжок для дітей і молоді все ще обмаль.

У наших творах не знайшла достатнього відображення інтернаціональна тематика. Лише окремі письменники зважили на виняткове значення інтернаціонального виховання трудящих. Нещодавно Юр. Смолич написав роман „48 годин“, де показує кризу капіталізму, зростання Радянського Союзу і розкриває перед читачем широку картину нашого міжнародного стану.

Наші прозаїки ще щільно не взялися за прекрасні теми, які безпосередньо впливають з доповіді т. Сталіна на XVII з'їзді ВКП(б) і з ухвал цього з'їзду. А тим часом ці ухвали і вказівки тов. Сталіна своїм глибоким змістом і формою можуть правити за могутнє джерело нахнення для радянських письменників.

Можна багато перелічити проблем, яких досі не висвітлює наша проза. Але мало зупинитися на тій чи тій темі. Основна трудність перед письменником виникає тоді, коли треба художньо реалізувати теми. Передусім багатьом письменникам бракує міцного сталого пролетарського світогляду. Деякі письменники відірвані від нашої дійсності, і поки ми цього не подолаємо, — ми своїх основних завдань не роз'яжемо.

Коли ми говоримо про потребу опанувати специфіку літературної творчості, технологію літературної роботи, це значить, що питання загальної культури, уважне ставлення до кожної деталі, ми висуваємо, як першорядне завдання. Ми ще дуже часто спостерігаємо композиційну безпорадність автора, невміння використовувати матеріал так, щоб він служив меті чітко й організовано. І тут величезне значення має

мова. Проста зрозуміла мова є невід'ємна вимога, яку ми ставимо до кожного художнього твору.

Завдання радянських письменників України, зокрема прозаїків, полягає в тому, щоб усвідомити, що ми вступили в новий, вищий етап розвитку радянської літератури, що ми вступили в смугу впертої, наполегливої боротьби за якість кожного твору. Спільними силами письменники, що працюють на Україні і в цілому Союзі, російські, українські, єврейські й інші, організуючи систематичний обмін досвідом, б'ючись за щільний взаємозв'язок між літературами всіх національностей нашого Союзу, ми доможемося того, щоб наші твори звучали в унісон з чудовою симфонією соціалістичного будівництва, яким керує комуністична партія на чолі з велетнем більшовизму тов. Сталіним (*оплески*).

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДРАМАТУРГІЇ¹

Зі всіх видів літератури драматургія становить найсильнішу зброю ідеологічного впливу.

Драматургія є найбільш дійовий вид літератури. До сильних сторін драматургії театр додає свої сильні сторони інших мистецтв — малярства, архітектури, музики, що разом з літературним твором становлять єдине театральне видовище.

Сюди ще треба додати силу колективної участі і реагування глядача. Все це разом робить драматургію, а через неї й театр, найбільш впливовим — і з погляду масовості, і з погляду емоціональної зарядки — мистецтвом.

Драматургія великої дії та великих пристрастей зв'язана з активними епохами, коли соціальні основи життя змінюються, відбувається революційна ломка, коли діє клас творчий, що стверджує нове життя.

Ось чому нині, коли капіталізм занепадає, театр в Європі і Америці найбільш яскраво виявляє крах буржуазного мистецтва. Витіснення театру різними вар'єте й кабаре, закриття великих театрів, релігійне містичне юродство, середньовічний обскурантизм, фашистська „крицева романтика“ на сцені — все це характеризує загивання буржуазного театру.

Навпаки, в СРСР, країні невиданого розквіту у всіх ділянках життя, зростає нова драматургія, буйно розквітає театр, що нині став центром тяжіння культурних сил усього світу. Партія, насамперед т. Сталін, підкреслює виняткове значення драматургії.

Українська передреволюційна драматургія пасла задніх, порівнюючи з іншими видами дореволюційної української літератури. Творчість найвидатніших драматургів XIX сторіччя Старицького, навіть Кропивницького й Тобілевича характеризує низький рівень української буржуазної театральної культури. Щождо найпродуктивнішого драмороба XX століття В. Винниченка, то він як раз і виступає яскравим представником занепаду буржуазного театру. Український буржуазний театр, не піднісшись загалом на значний рівень, дуже

¹ З доповіді на першому Всеукраїнському з'їзді радянських письменників.

швидко зів'яв, знайшовши типовий вираз свого виродження в драматургії Винниченка.

І тільки на ґрунті пролетарської диктатури на Україні, ленінської національної політики зростає вперше справжнє народне українське театральне мистецтво, мистецтво великого ідейного змісту.

Радянська драматургія почала розвиватись пізніше за лірику й прозу. Тим знаменніший є той кількісний і якісний зріст, який вона проробила за короткий шлях на Україні і в цілому Союзі. Але особливого розвитку набрала вона після історичної постанови ЦК ВКП(б) від 23 квітня 1932 року. Драматургія й театр розвиваються в умовах класової боротьби.

Українські націоналісти всіляко боролися за театр, як трибуну націоналістичної пропаганди.

Відома роль контрреволюціонера Курбаса, який під машкарою театального новаторства провадив свою ворожу роботу. Відома націоналістична драматургія Куліша, Дніпровського і націоналістичних театральних теорій Скрипника. Розгром націоналістичних організацій на Україні, викриття націоналістичного ухилу Скрипника, очищення театру „Березіль“ від націоналістичного керівництва — вся ця робота, яку було проведено після зміцнення проводу КП(б)У й приїзду т. Постишева, створила сприятливі умови для справжнього піднесення цілого театального мистецтва на радянській Україні.

Після історичної постанови ЦК від 23 квітня особливо розвинулась драматургія — Микитенко, Корнійчук, Кочерга, Первомайський, Мізюн. Зросла драматургія єврейська (Даніель, Вевюрко та ін.), молдавська і інших нацменшостей. Виросли російські драматурги на Україні (Левітіна, Городской, Урін).

Радянська драматургія створила тематику, якої не знає історія театру. Це тематика героїчної боротьби за пролетарську революцію й соціалістичне будівництво. Ця тематика, яка сама є продукт революційної свідомості письменника, висуває такі думки, які не могли бути в буржуазних драмах, де рушійною силою драматургічних конфліктів є боротьба за власницькі, експлуататорські інтереси. Драматургія навіть епохи революційної боротьби буржуазії з погляду універсальності ідей в жодне порівняння не може йти з ідейним змістом радянської драматургії.

Та наявність великих ідей не означає, що ці ідеї глибоко розроблені, що вони скрізь дістають належне звучання. Тема, в якій зосереджена ідея, часто розгортається поверхово і не досягає ідейної проблемності. Звідси постають нині розмови за проблемну п'єсу. Проблема п'єси вимагає конкретизації загальної ідеї в якійсь певній проблемі, піднісшись над емпі-

ричними фактами, але й не відірвавшись від реальних життєвих процесів.

Питання це розв'язується методом соціалістичного реалізму. Наша проблемна п'єса мусить мати не розмовний і не замкнутий характер, а широкий синтез людських дій і думок. Практика наших п'єс цього синтезу ще не дає.

Розвиток проблемної п'єси за останні два роки є величезне досягнення. Описові п'єси не витримали іспиту часу. Описовість, коли вона і не характеризує всю п'єсу, а тільки переважну частину, виступає, як велика вада („Інтервенція“ Славіна). І дуже знаменно, що нині виникли такі проблемні п'єси, як „Майстрі часу“ Кочерги, „Вагрова ніч“ Первомайського, „Птахи й комахи“ Микитенка; що п'єса Корнійчука, яка показує широкий історичний епізод громадянської війни, позначається великою збірністю ситуацій, дій, що прислужується особливій концентрації думки, а відтак—і проблемності.

Наша драматургія починає боротися за повноцінний характер. У попередній радянській драматургії образ розкриває лише соціальні взаємини людей в їх основних соціальних конфліктах і сутичках. Для цього було досить окреслити характер кількома соціальними рисами. Звідси виходив і схематизм драматичних характерів. Нині починають усвідомлювати значення конкретної індивідуалізації типу. Енгельс казав, що „людина характеризується не тільки тим, що вона робить, але й тим, як вона це робить“. Гай у „Моем друге“, Гоша в „Чудесном сплаве“, Ярчук в „Птахи й комахи“, Гайдай в „Загибелі ескадри“ відповідають не тільки на питання „що“, але й на питання „як“. Однак в творенні характерів драматургія ще сильно відстає. Відставання це іде такими лініями: гірше змальовання позитивних, ніж негативних героїв, невміння такою ж мірою як зовнішньо, внутрішньо розкривати характер (брак психології образу), брак думок у героя, або навпаки, надмірна його дидактичність, збивання на індивідуалістичну трактовку героя. „Егор Буличев“—це образ, який підноситься своєю глибокою соціальною трактовкою над усіма характерами, створеними в радянській драматургії.

Метод соцреалізму в змальованні характеру та його поведінки радикально міняє всю систему драматургічної форми. Любовна драма, родинна драма на основі соцреалізму руба відрізнятиметься від тематично-споріднених драм у буржуазній драматургії. Радянський драматург повинен завжди в характері розкривати соціальну, класову суть його поведінки. Індивідуальне треба розкривати через соціальне. Першорядне значення має окреслити чітко нові колективістичні стимули, інтерес соціалістичної власності, як рушій поведінки нового героя соціалістичної країни. На практиці драматурги часто непомітно для себе збиваються на замкнуту родинну канву, на іманентне саморозкриття героя, на еkleктичне поєднання

революційної дії з внутрішніми індивідуалістичними, або споживчими побудниками й стимулами. Цей еклектизм треба конче подолати. Нашій драматургії потрібна сюжетність і інтрига. Теорія розпаду сюжету йде від формалістів. Розпад сюжету бачимо в символістичних і психологічних п'єсах Метерлінка, Пшебишевського. В повнокровних драмах світової драматургії (Шекспір, Шіллер) є сюжет і інтрига. Однак канонізувати старі сюжетні схеми не можна. Сюжет нашої хронікальної драми не має подібного в старій драматургії. Сюжет нашої проблемної драми у відмінну від старої не має замкнутого характеру. Інтрига, яка базується на громадсько-колективістичних стимулах поведінки, не може мати нічого спільного з інтригами, які базуються на мотивах наживи й конкуренції. Інтрига, яка повинна гостріше окреслити соціальну активність і спрямованість героїв, не може мати нічого спільного з інтригою, розрахованою на видовищні ефекти. Ми стоїмо за найрізноманітніші форми сюжету, але ми проти того, щоб замінити драматургічний сюжет епічною розповіддю, кіно-кадрами та всякими сценами, які легко випадають з драматичної фабули твору.

Величезне значення має процес диференціації драми й становлення жанрів комедії й трагедії в радянській драматургії. Це явище свідчить про те, що драматургія прагне охопити у всій різнomanітності дійсність, яка не укладається в рамки єдиної драми. Повної трагедії ще немає. Але спроби є („Загибель ескадри“, „Ваграмова ніч“). Елементи трагедії є в ряді інших п'єс. Наша трагедія дає відповідь на різницю в специфіці між буржуазною й соціалістичною трагедією. Наша трагедія у відмінну від принципу „трагічної вини“ індивідуума кладе в основу соціальну причиновість. Правильно розв'язати принципи трагедії можна на основі думок Маркса та Енгельса про трагедію.

Особливо великого розвитку дістає у нас комедія. Сміх виступає у нас в різних варіантах, як соціальна сатира, спрямована проти класового ворога („Птахи й комахи“), як вираз життєрадісного відчуття й ствердження нового життя („Дівчата нашої країни“, „Чудесный сплав“). У наших комедіях, на жаль, ще чимало штучного сміху, який будується на словесній еквілібристичності і надуманих ситуаціях. Ці прийоми компенсують брак ідейної глибини і реальності та типовості характерів (особливо це помітно в п'єсі „Чужа дитина“). Нам потрібна монументальна трагедія, либика соціальна сатира і комедія, де сміх має завжди глибокий ідейний і сенсовий зміст. Ми стоїмо на порозі творення нового типу комедії й трагедії, де драматична колізія будуватиметься не лише на основі соціальних конфліктів, а на основі взаємного змагання єдиного соціального колективу за перероблення й комуністичного вдосконалення кожного індивіда.

Слово в драмі має виняткове значення. Тільки через слова самого героя ми пізнаємо всі риси його характеру. Тому кожна фраза, кожна репліка має характеризувати героя. Отже, слово повинно бути характерним. Слово повинно служити розвитку дії й думки. Один герой не може говорити мовою іншого героя. Ми, однак, проти спрощенської професіоналізації та індивідуалізації мови. Літературна мова не є механічне відтворення розмовної мови. Вона одбирає із всього живого словесного типове й пропускає через цідило літературної форми. Нам треба уникати красивості, псевдопоетичності. Радянська драматургія повинна боротися за реалістичне слово,—слово, що несе конкретну функцію, що впливає з реальних взаємин і навантажене серйозним змістом. Нарешті, треба боротися і проти некультурності та неохайності в мові і проти псевдоноваторства.

Нова драматургія мусить бути така, яка максимально підсилює сценічну виразистість і звучання.

Нова наша драматургія, яка з'явилась за останні два роки („Егор Булычев“, „Мой друг“, „Загибель ескадри“, Чудесный сплав“, „Майстрі часу“, „Птахи й комахи“ починає нову смугу в розвитку радянського життя. Ця драматургія подолає описовість і ілюстративність, схематизм характерів, починає творити театр інтелектуальний, театр характерів, театр різноманітних жанрів. Але це тільки початок великого руху. Драматургія мусить ще повести велику боротьбу за п'єсу високої мислі, яскравого характеру, великих пристрастей, сюжетної і композиційної монолітності, за високу словесну культуру, щоб створити монументальну соціалістичну драматургію нашого часу. За монументальну соціалістичну драматургію ми повинні боротися.